

KONTAKTNÄTET

RIKSORGANISATION FÖR IDEELLA KULTURFÖRENINGAR

Örnsköldsvik 2010-06-03

Kulturdepartementet
103 33 Stockholm

Yttrande över betänkande Spela samman – en ny modell för statens stöd till regional kulturverksamhet (SOU 2010:11).

Kontakt nätet – riksorganisation för ideella kulturföreningar vill anföra följande.

Kontakt nätet organiserar 180 lokala kulturföreningar spridda över landet. Medlemsföreningar arrangerar offentliga föreställningar med såväl amatörer som yrkesverksamma artister, främst inom genren pop- och rock, men även andra genrer är flitigt förekommande. Den idag etablerade världsmusikgenren fick sina första fotfästen just genom Kontakt nätets lokalföreningar på åttiotalet och utgör fortfarande en del av det lokala konsertutbudet liksom för övrigt även folkmusik och olika uttryck från jazzens värld.

Många av föreningarna driver också lokaler för eget skapande, ofta i samarbete med sin kommun eller något av studieförbunden. Kontakt nätet får bidrag dels från Ungdomsstyrelsen i form av organisationsstöd, dels från Statens kulturråd i form av arrangörsstöd. Eftersom föreningarna ofta samarbetar med studieförbund har också regelverk inom folkbildningen stor betydelse för den dagliga verksamheten i föreningarna.

SAMMANFATTNING

Vi invänder mot att förändringarna genomförs i mycket snabb takt och att tid för eftertanke och diskussion i musiklivet inte ges tillräckligt utrymme.

Vi invänder även fortsättningsvis mot införande av en ny modell för statens stöd till regional kulturverksamhet om denna inte kompletteras av ett förstärkt statligt stöd till musiklivets fria aktörer.

Vi hyser oro för att de genomgripande förändringar inrättandet av en ny modell innebär kommer att medföra stora påfrestningar för alla inblandade parter och att den i kulturlivet etablerade principen om armlängds avstånd initialt kan få svårt att i alla delar respekteras.

Vi anser att begreppet kulturell infrastruktur bör inkludera samtliga kulturlivens aktörer och entreprenörer, arrangörer, fria grupper, tillhandahållare av annan infrastruktur i form av lokaler och arenor med flera.

Vi anser att en utvärdering av försöksverksamheterna i Skåne och Västra Götaland från ett medborgarperspektiv och med särskilt beaktande av hur de fria kulturliven i form av bland annat arrangörsföreningar med flera utvecklats under försöksperioden skall genomföras innan processen går vidare.

Vi anser att i Statens kulturråds uppdrag vad gäller dialogen med landsting och regioner bör ingå att noggrant granska storlek, villkor och målangivelser för både primär- och landstingskommunernas bidragsgivning och annat stöd till de fria kulturliven. Kulturrådet bör vidare uttryckligen instrueras att vid slutligt beslut om medelstildelning beakta vilka åtaganden regionen ifråga förbinder sig göra vad gäller bidragsgivning och stöd till arrangerande föreningar med flera.

Vi vill understryka att de ideellt verkande musikarrangörerna består eldsjälar. Verksamheterna har med andra ord en vision, en själ, vilket är förutsättningen för hög kvalitet, förankring i publikgrupper och inte minst konstnärlig integritet. En utifrån driven samordning och direkt koppling mellan de ideella musikarrangörerna, Riksteatern och de regionala teatrarnas och musikinstitutionernas verksamhet skulle därmed vara ogynnsam för kulturlivens utveckling.

ALLMÄNNA REFLEKTIONER

Att en ny modell för staten stöd till regional kulturverksamhet kommer att inrättas är redan ett faktum. Inspirerade av, om än inte i full enlighet med, kulturutredningens betänkande SOU2009: 16 förelade regeringen i slutet av 2009 propositionen Tid för kultur 2009/10: 3. Riksdagsmajoriteten antog sedermera propositionens förslag varvid fastställdes att en ny modell för samspelet mellan staten och den kommunala nivån – landstingen och kommunerna – när det gäller statliga bidrag till regional och lokal kulturverksamhet skall införas.

Någon månad innan riksdagen slutligt behandlade proposition 2009/10: 3 tillsatte regeringen en särskild utredare för utarbeta ett förslag till införande av den nya modellen för fördelning av statliga bidrag till kulturverksamhet på regional och lokal nivå. Utredarens betänkande SOU 2010: 11 är naturligtvis också det detta remissvar är avsett framföra synpunkter på.

Utredaren anför inledningsvis att *"av praktiska skäl inte möjligt att i en utredning som denna i detalj föreskriva hur processen ska gå till"*. Så sant. Några betänkligheter mot att mycket snabbt och på ofullständiga underlag inrätta en ny modell har dock inte kunnat skönjas från regeringens sida.

Utredningsarbetet har, enligt betänkandet, däremot enbart varit inriktat på att svara på ett antal frågor som är kopplade till modellens genomförande:

- Vilka författningsändringar krävs?
- Vilka bidrag ska omfattas och hur ska anslagsstrukturen se ut?
- Vilka kriterier ska vara uppfyllda i länen för att modellen ska kunna införas?
- Vad är en rimlig tidplan för införandet?
- Vilka län bör redan från början omfattas av den nya modellen?
- Vilka konsekvenser får modellens införande för å ena sidan de statliga myndigheterna och å andra sidan landsting och kommuner?
- Vilka krav ska ställas på uppföljning och återrapportering?

Remisstiden över betänkandets förslag går ut 2010-06-04. Regeringen har dock - möjligen för att upprätthålla tempo i förändringsprocessen? – vid sammanträde 2010-05-27 beslutat uppdraga åt Statens kulturråd att förbereda arbetet inför en ny modell för fördelning av

statliga bidrag till regional kulturverksamhet fr.o.m. 2011. En utgångspunkt för uppdraget är att ett samverkansråd ska inrättas inom Statens kulturråd i enlighet med betänkandets förslag. I Uppdraget ingår att Statens kulturråd ska lämna förslag på vilka statliga myndigheter och institutioner som ska ingå i samverkansrådet.

Vidare ska Statens kulturråd, i samverkan med de statliga myndigheter och institutioner som föreslås ingå i samverkansrådet lämna förslag om:

- samverkansrådets beredningsformer,
- vilka administrativa krav som kan ställas på de regionala kulturplaner som landstingen och Gotlands kommun ska ta fram, t.ex. krav på förankring och den översiktliga dispositionen av kulturplanerna,
- vilka villkor som ska gälla för de statliga medel som är tänkta att överföras till landstingen och Gotlands kommun, t.ex. avseende uppföljning och återsrapportering,
- länsstyrelsernas roll i framtagandet av regionala kulturplaner i de delar som rör kulturmiljöfrågor och eventuellt andra berörda samhällsområden
- övergripande villkor för statens bedömning av den länsvisa fördelningen av statliga medel
- former för utvärdering av reformens första steg,
- samt i dialog med bl.a. landstingen respektive Gotlands kommun och Sveriges kommuner och landsting ta fram en tidsplan för de insatser som behövs under 2010 för att möjliggöra att modellen kan börja gälla fr.o.m. den 1 januari 2011.

Uppdraget ska redovisas av Statens kulturråd till Regeringskansliet (Kulturdepartementet) senast 2010-06-18.

Frågorna om ett eventuellt inrättande av ett samverkansråd och i så fall rådets beredningsformer, tidsplan för införande, vilka län som från början skall omfattas av den nya modellen, de administrativa kraven på de regionala kulturplaner som dessa landsting och en enskild kommun skall ta fram, länsstyrelsernas roll i samband med dess, villkor för uppföljning och återsrapportering, former för utvärdering m m torde möjligen därmed ha i någon mån föregripit synpunkter från inbjudna och spontana remissinstanser.

En tröst är dock naturligtvis att ett slutligt genomförande av modellen faktiskt kräver såväl nya regeringsbeslut som riksdagsbeslut.

Oaktat riksdagens beslut avseende propositionen Tid för kultur 2009/10: 3 vad gäller inrättande av en nymodell för samspelet mellan staten och den kommunala nivån när det gäller statliga bidrag till regional och lokal kulturverksamhet, som ju måste betraktas som mer principiellt snarare än konkret, finns det ju grundläggande frågor som inte fått helt entydiga svar.

I första hand kanske den fråga som den romerska politikern Marcus Tullius Cicero formulerade, nämligen *Cui bono?* I översättning "*Till vilken nytta?*" eller "*Till fördel för vem?*".

Redan i samband med de kulturpolitiska besluten 1974 fördes diskussioner om relationen mellan stat och regioner vad gäller kulturpolitikens genomförande. Konklusionen då var dock att staten hade ett övergripande ansvar som inte kunde överföras till primär- och landstingskommunala nivåer. Det som närmast förefaller ha inlett den nuvarande processen är väl den så kallade ansvarskommittén som i slutbetänkandet Hållbar samhällsorganisation med utvecklingskraft (SOU 2007: 10) lämnade förslag på en ny ansvarsfördelning mellan stat, landsting och kommun och samtidigt förordade en ny indelning av läns- och regionkommuner.

Som en konsekvens av betänkandets huvudförslag föreslog ansvarskommittén, närmast i en parantes, också att statsbidrag till regional kulturverksamhet i framtiden ska fördelas av regionerna själva i stället för av Statens kulturråd. För att säkerställa kontinuitet i bidragsgivningen och att de nationella kulturpolitiska målen får genomslag föreslog kommittén att regionkommunerna ska teckna avtal med Statens kulturråd om den övergripande användningen av medlen.

Kulturutredningen framförde i sitt betänkande SOU 2009:16 uppfattningen att för att vitalisera kulturpolitiken och öka engagemanget för kulturfrågorna behöver samspelet mellan stat, landsting och kommun förnyas. Utredningen utvecklade detta något ytterligare och angav att: *"Det vi tror kan uppnås på ett övergripande kulturpolitiskt plan om man utvecklar samspelet mellan stat, landsting och kommuner kan sammanfattas i några punkter:*

- *kulturområdets möjligheter att växa ökar,*
- *kulturpolitiken kan vitaliseras och fler politiker intresseras för kulturfrågorna,*
- *engagemanget för kulturfrågorna i kommunerna ökar."*

Regeringen å sin sida framförde i proposition Tid för kultur 2009/10:3 uppfattningen att det stora engagemang för kulturfrågor som finns runt om i landet bäst tas tillvara genom att den regionala och lokala nivån får ett tydligare inflytande över kulturpolitikens genomförande.

Den något förbryllande motsättningen mellan kulturutredningens bedömning att engagemanget för kulturfrågorna i kommunerna behöver ökas och regeringens bedömning att det finns ett stort engagemang för kulturfrågor runt om i landet har möjligen en förklaring i att man helt enkelt syftar på olika saker. Kulturutredningen förefaller i första hand syfta på förtroendevalda och tjänstemän i primär- och landstingskommuner. Regeringen å sin sida syftar möjligen på medborgarnas engagemang. Detta förefaller dock inte ha fullt stöd i kulturutredningen som enbart generellt refererar till undersökningar om att det ideella engagemanget i Sverige ligger på en hög och stabil nivå utan att koppla det till kulturfrågor specifikt utan snarare förefaller i första hand åsyfta idrottsrörelsen.

Regeringen anför vidare i propositionen 2009/10:3 den mer allmängiltiga uppfattningen att samspelet mellan nationell, regional och lokal nivå behöver vidareutvecklas utan att närmare utveckla grunderna för detta i detalj samt framför förhoppningen att de förändringar som vidtas ska ge bättre förutsättningar att uppnå de mål riksdagen beslutar för kulturpolitiken.

Frågan *Cui bono?* förblir därför obesvarad. Men vi behöver naturligtvis inte alltid förstå *varför* även om det ur ett demokratiskt perspektiv förefaller vara en fördel om medborgarna bereds möjlighet att följa – och för den delen diskutera – den förtroendevalda maktens motiv och avsikter i de angelägenheter den sistnämnda nyttjar de beslutsbefogenheter de förstnämnda givit dem.

För musiklivet tillkommer dessutom ytterligare förbryllelse över de inte fullt ut klarlagda motiven bakom besluten om en avveckling av Rikskonserter och inrättandet av en ny musikplattform vilka för musikområdet har uppenbara kopplingar till idén om en ny modell för statens stöd till regional kulturverksamhet. Dessa, särskilt de olika fria musiklivens olika aktörer, förordade ju i första hand en reformering av Rikskonserter och tryckte särskilt på de fortsatta behoven av en nationell plattform med operativt ansvar för bland annat turnéverksamhet med internationella gästspel som komplement till de regionala utbudet samt insatser för lansering av svenska artister internationellt.

Regeringen valde dock uppenbarligen att ignorera musiklivens åsikter och att med obestridlig beslutspotens inte bara lägga ned Rikskonserter utan också uttryckligen i regeringsbeslut 2010-05-27 instruera Statens musiksamlingar att i förberedelserna inför och genomförandet av inrättande av en ny musikplattform utgå från att myndigheten inte skall producera turnéer eller konserter.

Regeringsformen anger visserligen att all offentlig makt i Sverige utgår från folket men också att detta skall förverkligas genom ett representativt och parlamentariskt statskick. Att riksdag och regering, med åsyftning på det sistnämnda, därmed har givits befogenhet att fatta beslut utan att i varje enskild fråga nödvändigtvis efterfölja de av besluten närmast berörda uppfattning är klart. Men kanske inte alltid ett förfarande präglad av vishet och långsiktighet.

Att regeringsformen också föreskriver att grundläggande mål för den offentliga verksamheten skall vara den enskildes personliga, ekonomiska och kulturella välfärd är ju mer principiellt och utgör i sig naturligtvis inget hinder för de mest befärgade beslut om hur exempelvis den kulturella välfärden skall på bästa sätt säkerställas och förverkligas.

Men ändå, riksdags- och regeringsbeslut till trots, sitter många av de svenska musiklivet undrande med den obesvarade frågan: Till vilken nytta? Till fördel för vem? *Cui bono?*

Svaret kanske är så enkelt som att utnyttjad makt känns obekvämt som de som besitter makt, att olika saker helt enkelt måste förändras bara för att man kan det. Och att rädslan för att inte förändra utgår från rädslan att uppfattas som passiv och beslutsimpotent. Kanske det som avses med talspråket: "Nya kvastar sopar gärna".

Vi invänder även fortsättningsvis mot införande av en ny modell för statens stöd till regional kulturverksamhet om denna inte kompletteras av ett förstärkt statligt stöd till musiklivets fria aktörer i form av skivbolag, kulturskapare, arrangörer med flera samt inrättande av en nationell plattform – i form av ett kraftigt reformerat Rikskonserter eller en ny fristående organisatorisk enhet – med operativt ansvar för att komplettera regional musikproduktion med internationella produktioner samt övergripande samordning av internationell lansering med svenska artister och upphovsmän.

4 UTGÅNGSPUNKTER FÖR STATENS FRAMTIDA STÖD TILL REGIONAL KULTURVERKSAMHET

Trots att vi alltså har principiella invändningar mot införandet av en ny modell för statens stöd till regional kulturverksamhet kan vi inte bortse från att denna process med den oundvikliga kraften av en tsunami väller in över kulturlivet. Utan att ge avkall på dessa invändningar ser vi oss därmed nödgade att kommentera betänkandet i olika delar.

Utredaren anför i betänkandet SOU 2010:11 att det statliga stödet till regional kulturverksamhet enligt den nya modellen bland annat bör syfta till att:

- utveckla den kulturella infrastrukturen,
- främja en regional mångfald genom att de skilda förutsättningar som kulturlivet har runt om i landet tas tillvara på bästa sätt och
- ge möjligheter för kulturskapare i hela landet att arbeta och utveckla sitt konstnärskap

Utredaren förefaller dock med begreppet *kulturell infrastruktur* enbart syfta på de offentligt finansierade scenkonst- och museiinstitutioner som genom åren byggts upp runt om i landet. Det förefaller därmed vara konsekvent att utredaren också anger att en utgångspunkt för staten i dialogen med länens representanter bör vara omsorgen om institutionernas möjlighet att utvecklas och att de statliga medel som avsätts bidrar till att garantera en väl avvägd institutionell infrastruktur på kulturområdet.

Trots att utredaren även anger, närmast i en bisats, att det även skall vara möjligt att stödja kulturverksamhet som inte bedrivs i institutionsform finns all anledning att närmare diskutera begreppet *kulturell infrastruktur* så som det förekommer i betänkandet.

Att snävt avgränsa syftet med statligt stöd till regional kulturverksamhet till omsorg om nuvarande regionala institutioner finansierade enligt nuvarande förordning (1996:1598) om statsbidrag till regional kulturverksamhet samt förordning (2007:609) om fortsatt försöksverksamhet med ändrad fördelning av statsbidrag till regional kulturverksamhet torde inte leda till att reformen bidrar nämnvärt till regional utveckling i ett större perspektiv.

I begreppet *kulturell infrastruktur* bör därför inkluderas såväl andra stödinsatser från staten som nuvarande statsbidrag till bland annat de fria musiklivets arrangörer enligt förordning (1974:452) om bidragsgivning till teater-, dans- och musikverksamhet i mindre ensembler och fria grupper som olika samlingslokaler, Folkets Hus och många andra tillhandahållare av infrastruktur i form av arenor för kulturverksamhet. I begreppet bör också inkluderas

kulturlivens entreprenörer, såväl enskilda som de som bildar olika kluster av särskild betydelse, vilka är väsentliga resurser för respektive regions utveckling.

Osökt kommer man att tänka på vad Houstons borgmästare William Howard "Bill" White sa när flyktingar vällde in i staden efter Katrina-katastrofen 2005 och fruktan snabbt spred sig bland lokalbefolkningen för att den sociala ordningen skulle hotas och kaos uppstå om inte flyktingströmmen kontrollerades och hölls avskild från stadens befolkning och institutioner. Med beundransvärt civilkurage vände sig borgmästern, inte till de egna väljarna utan direkt till flyktingarna med budskapet: "Välkomna! Hjärtligt, hjärtligt välkomna! Låt mig försäkra er att vi inte ser er som en belastning. Vi ser er som en tillgång".

En attityd som kanske anger det inkluderande, snarare än exkluderande, förhållande landsting och andra bör eftersträva vad gäller regionens fria kulturliv.

En reflektion kan också ägnas åt att riksdagen förra året fattade beslut om reviderade nationella kulturpolitiska mål. Den kanske mest omdiskuterade förändringar var att de skrivningar om att *motverka kommersialismens negativa verkningar* som i lite olika utformning ingått i de kulturpolitiska mål som fastställdes 1974 och 1996 utgick. De eventuella problem som vållats av kommersialism åren 1974 – 2009 har väl därmed enligt riksdagsmajoritetens uppfattning förmodligen funnit en lösning. Med det i åtanke förefaller det än märkligare att enbart skattefinansierade institutioner på kulturområdet förväntas bidra till regional utveckling. Det kan väl tvärtom förmodas att entreprenörer och aktörer från kulturlivens mer kommersiella sida tvärtom kan bidra både med kunskaper, erfarenheter, perspektiv och dynamik i sådan utveckling.

Begreppet kulturell infrastruktur måste sålunda breddas och snarare än att liknas vid den inom buddismen förekommande varianten Hinayana - också kallad den lilla vagnen - eftersom det enligt denna skola endast är ett litet utvalt sällskap som kan uppnå nirvana - i stället efterlikna Mahayana, den så kallade stora vagnen, enligt vilket alla som lever ett rättfärdigt liv kan uppgå i detta eftersträvansvärda tillstånd. Att nirvana är själsligt slutmål i form av upplysthet och inte särskilt lämpat att nyttja som en allegori för ynnesten att mottaga statliga bidrag må vara en sak. Poängen går förhoppningsvis fram ändå.

En breddning av begreppet *kulturell infrastruktur* till synsättet att det innefattar samtliga företeelser och aktörer som berörs av och är resurser för regional utveckling på kulturområdet är av särskild betydelse för arbetet med de föreslagna regionala kulturplanerna.

Utredaren är vidare betänkligt vag med att närmare utveckla vad som avses med formuleringen "*de skilda förutsättningar som kulturlivet har runt om i landet*". Ordet *förutsättningar* återkommer ofta i betänkandet men ett mer djupgående resonemang vad de olika regionernas *skilda förutsättningar* är och hur de i så fall uppstått saknas.

Om utredaren med detta enbart avser att de offentligt finansierade scenkonst- och museiinstitutionerna är olika utformade i respektive region må det väl vara en sak. Obestridligen skiljer de sig åt både vad gäller organisation och verksamhet. Men återigen kan finnas anledning att diskutera om framtida regional utveckling enbart kan och bör bestå av de institutionsdrivna kulturliven. Det är tvärtom uppenbart att många andra faktorer är avgörande för att tillföra dynamik i sådana processer.

Vad gäller nuvarande institutioner finns däremot kanske anledning att diskutera inte bara hur utan också varför de skiljer sig åt och hur deras individuella särart förhåller sig till och möjligen samspelar med respektive regions övriga kulturliv. En utgångspunkt för diskussion kan exempelvis vara Värmland och Värmlandsoperan, tidigare Värmlands Teater & Musikstiftelse, som uppstod 1988 genom en sammanslagning av dåvarande Musikteatern i Värmland, Regionteatern i Säffle, Rikskonserten Värmland och Regionmusiken. Värmlandsoperan har idag ca 70 fast anställda och förser enligt egen utsaga värmlänningar och tillresande med ett brett urval av opera-/musikal- och orkesterproduktioner. Även Västanå teater har idag, efter många års kamp, bidrag enligt förordningen (1996:1598) om

statsbidrag till regional kulturverksamhet.

Om vi enbart skall utgå från existerande offentligt finansierade scenkonst- och museiinstitutioner när det gäller förutsättningarna för kulturlivet i Värmland så måste ju därmed opera, operett och musikalmusik anses vara en särskild resurs samt musikteatern med framträdande folkmusikalisk prägel vara utgångspunkten. Det förstnämnda torde dock i ett längre tidsperspektiv ha mycket liten förankring i Värmlands musiktraditioner som snarare präglas av vistradition och folkmusik, det sistnämnda särskilt intressant med tanke på att Värmland historiskt varit en smältdegel för svenska, norska och finska traditioner.

En diskussion om kulturlivets förutsättningar i Värmland som utgår från nuvarande offentligt finansierade institutioner ger sålunda en helt annan bild än den som utgår från de särarter som framskymtar i ett historiskt och mer folkligt förankrat perspektiv.

Även den tredje trossatsen, om uttrycket tillåts, som utredaren anger, nämligen att den nya modellen bland annat bör syfta till att ge möjligheter för kulturskapare att arbeta och utveckla sitt konstnärskap, bör diskuteras. Den har inget synbart förhållande till de kulturpolitiska mål som fastställdes av riksdagen i december 2009 och exkluderar både publikperspektiv och förhållande till de delar av musiklivet som möjliggör mötet mellan kulturskaparna och medborgarna i form av teaterföreställningar, utställningar, konserter med mera.

Att just dessa delar av kulturlivet saknas i utredarens portalanvisningar och varken räknas till den kulturella infrastrukturen, tillmätts värde vid beräkning av de skilda förutsättningar som kulturlivet har runt om i landet eller anses ha betydelse vad gäller kulturskaparnas möjligheter att arbeta och utveckla sitt konstnärskap är förbluffande. Och inte helt genomtänkt.

I Avsnitt 6.2 föreslår utredaren att den så kallade Kultursamverkansmodellen ska fr.o.m. 2011 börja tillämpas när det gäller fördelning av medel till regional kulturverksamhet i Skåne, Västra Götalands, Hallands, Gotlands och Norrbottens län. Utredaren ser klara fördelar med att de fyra förstnämnda länen, som fr.o.m. 2011 övertar ansvaret för regionalt tillväxtarbete och regional infrastruktur, även kommer tidigt in i processen när det gäller att fördela statliga medel till regional kulturverksamhet, särskilt som utredaren noterat att samtliga fyra län har inlett förberedelser för att kunna ingå i Kultursamverkansmodellen redan från 2011. Utredaren bedömer också att Norrbottens läns landsting, eftersom det är ett av de landsting som undertecknat en avsiktsförklaring med Statens kulturråd och enligt utredaren länge och målmedvetet arbetat med att ta fram en strategi för sitt arbete med kulturfrågor i dialog med länets kommuner, också kommer med i processen från början.

I avsnitt 2.7 redovisar utredaren att en försöksverksamhet med ändrad regional ansvarsfördelning pågått i Skåne och Västra Götalands län sedan slutet av 1990-talet i syfte att utveckla former för en bättre demokratisk förankring av det regionala utvecklingsarbetet. Dock hänvisas inte till någon mer genomgripande utvärdering av utfallet i denna försöksverksamhet.

En utvärdering av försöksverksamheter i Skåne och Västra Götaland som utgår från ett medborgarperspektiv och särskilt beaktar hur de fria kulturlivet i form av bland annat arrangörsföreningar med flera utvecklats under försöksperioden torde vara rimlig att genomföra innan processen går vidare.

För att återgå till avsnitt 4 anmäler utredaren vidare uppfattningen att det finns vissa utgångspunkter för det statliga agerandet som kan anses vara grundläggande för modellens genomförande. En av dessa utgångspunkter är principen om armlängds avstånd som, enligt utredaren, innebär att den politiska nivån anger de ekonomiska och juridiska ramarna samt sätter upp övergripande mål. Detta innebär också enligt utredaren att konstnärliga bedömningar överlåtes åt ämnesexperter vilket förefaller vara särskilt angeläget eftersom en stor andel av Statens kulturråds direkta bidragsgivning enligt förslaget förs över till regional nivå och betänkandet sålunda anser det rimligt att denna sker enligt likartade

principer. Utredaren hänvisar härvid också till att Statens kulturråd tillämpar detta arbetssätt i sin bidragsgivning.

Det sistnämnda är förvisso sant. Vad gäller just bidragsgivning enligt nuvarande förordning (1996:1598) om statsbidrag till regional kulturverksamhet samt förordning (2007:609) om fortsatt försöksverksamhet med ändrad fördelning av statsbidrag till regional kulturverksamhet, vilka ju är de betänkandet i första hand avser, så finns inga referensgrupper inrättade på Kulturrådet. Vilket förefaller i viss mån logiskt eftersom det ju är regeringen som i nuvarande ordning i sitt årliga regleringsbrev till Kulturrådet anger vilka som skall få bidrag enligt dessa förordningar.

Den i avsnitt 5.1 föreslagna kultursamverkansmodellen anger att nivån på medelstillelningen till respektive län beslutas av Statens kulturråd med utgångspunkt i av landstingen framtagna fleråriga regionala kulturplaner som fastställs efter dialog med Statens kulturråd.

Vidare anges att Kulturrådet inför respektive landstings arbete med kulturplanen skall ta fram en ekonomisk planeringsram där ett statligt stödbelopp för länet anges. Med denna ram som utgångspunkt ska landstingen i kulturplanen ange vilka insatser som planeras. En utgångspunkt för kulturplanerna skall därvid också vara överväganden kring befintliga verksamheter med gemensam statlig och regional eller lokal finansiering. Planerna ska vara möjliga att följa upp och utvärdera både för staten och den kommunala nivån.

Man kan naturligtvis tänka sig – det återstår ju en hel del att klargöra – att trots kraven på att kulturplanerna skall utgå från en av Kulturrådet angiven ekonomisk planeringsram, tydligt angivna överväganden kring befintliga verksamheter med gemensam statlig och regional eller lokal finansiering samt därtill möjliga att följa upp och utvärdera att det därefter återstår betydande utrymme för landstingen att fastställa exakt fördelningsutrymme till olika regionala verksamheter.

Var mer exakt principen om armlängds avstånd skall appliceras i den processen förefaller emellertid något dunkelt.

Principen om armlängds avstånd har dock naturligtvis mycket stor betydelse vad gäller innehållet i de regionala kulturinstitutionernas arbete.

Den har naturligtvis också stor betydelse i arbetet med framtagande av regionala kulturplaner. Om exempelvis våra åsikter om behovet av att bredda vad som ingår i begreppet *kulturell infrastruktur* beaktas kommer ju både primär- och landstingspolitiker att tvingas att värdera olika parter utifrån deras funktion i förhållande till framtida regional utveckling snarare än om innehållet i deras verksamhet faller dem på läppen.

Här finns anledning till oro.

2008 publicerade SVT:s "Kulturnyheter" en undersökning av hur kommunala kulturnämndsordförande såg på yttrandefrihet, något som ju är av avgörande betydelse i all kulturverksamhet. 74 procent ansåg att de inom ramen för sitt uppdrag skulle kunna stoppa kommunalt finansierade kulturverksamheter om de själva eller den så kallade allmänheten upplever den som exempelvis religiöst kränkande, politisk propaganda eller på annat sätt stötande.

Detta illustrerar problemen med de oklara gränserna för det politiska mandatet. Ett uttryckligt skydd för konstnärlig frihet i förhållande till bidrag eller annat stöd från det offentliga finns inte. I primär- och landstingskommuner är styrelserna för kulturens institutioner och organ ofta huvudsakligen partipolitiskt sammansatta. Flertalet av de förtroendevalda utgår uppenbarligen ifrån att det är deras, och möjligen allmänhetens upplevelse, och inte gällande lagstiftning som ska sätta gränserna.

Men lagstiftning som ska stoppa hets mot folkgrupp, hot mot rikets säkerhet,

barnpornografi, grova våldsskildringar, förargelseväckande beteende med mera finns ju redan. Det finns anledning att påminna om vad Olof Palme som vid den tiden var ansvarigt statsråd för kulturpolitiken sa i riksdagen 1969: "[Det] förekommer sådant som jag i mitt personliga tyckande upplever som tarvligt eller enfaldigt eller som ger uttryck för värderingar som jag inte delar och som jag i olika sammanhang intensivt bekämpar. Men därifrån till att ingripa med ekonomiska eller andra repressalier är steget långt. Det kan med viss tillspetsning sägas att kännetecknet på kulturpolitiken i en demokrati är att man kan ge stöd även till sådant som man tycker mycket illa om."

I Sverige är nästan all kulturverksamhet i någon form och i varierande utsträckning skattefinansierad. Om nu kulturnämndsordförande och andra politiker sover oroligt på grund av all anstöt som kan väckas av något i denna brokiga blandning, kan oron lindras om man drar klara gränser mellan politik och kultur. Man måste dock vara mogen att acceptera att sådan integritet också kräver organisatorisk autonomi. Kort sagt: armlängds avstånd mellan politik och kultur – för politikens och för kulturens skull.

Som en enkel historiektion kan vi också erinra oss en av den moderna kulturpolitikens viktigaste grundgestalter, den i dag återigen aktuella John Maynard Keynes. Det sista året av sitt liv, alldeles efter krigsslutet, samtidigt som han for fram och tillbaka över Atlanten för att förhandla om krigsskadestånd i USA, ägnade han åtskillig möda åt att bygga upp det brittiska så kallade Arts Council. Han blev dess förste ordförande och det krigströtta Storbritannien befann sig i ekonomisk kris men beslöt ändå eller just därför att satsa på en offensiv kulturpolitik. Problemet var hur staten skulle kunna stödja konsten utan att styra dess innehåll, Hitlers och Stalins kulturpolitik förskräckte.

Keynes vision var att, med statens relation till BBC som förebild, upprätta institutioner på "armlängds avstånd" till den politiska makten. Varken politiker eller anställda tjänstemän skulle fatta beslut om konstnärligt innehåll. Sådana skulle i stället tas av oberoende experter och representanter för konstlivet. Det var en kulturpolitisk maktodelningsprincip som därefter varit vägledande för västeuropeisk kulturpolitik, trots att den som sagt inte alltid uppfattats av alla svenska kulturnämndsordföranden.

Vilket naturligtvis inte alltid är så lätt. Men vi kan ju också erinra oss den tid i slutet och sjuttiotal och början av åttiotal då Kulturrådet, under ledningar av dåvarande ordförande Anders Clason, ofta agerade lika mycket som opinionsbildare som mer traditionell myndighetsutövare. Vid ett tillfälle ledde detta till att ordföranden framförde att Kulturrådet inte kan följa budgetanvisningarnas krav på att de statliga kulturinstitutionerna ska åläggas nedskärningar. Detta ansågs som absolut nödvändigt att göra från Kulturrådets sida för att bibehålla solidariteten inom kulturlivet och balansen mellan statens insatser och kulturlivet. Anders Clason krävde sålunda att regeringens besparningskrav omedelbart skulle återtas. Att så långt frånga myndighetsrollen blev naturligtvis i längden ohållbart och en utredning på dåvarande Utbildningsdepartementet (Ds U 1985:16) ställde slutligen frågan om kulturrådet skulle vara kulturlivets företrädare i staten eller statens företrädare i kulturlivet.

Svaret på frågan var förutsägbart och Kulturrådet har därefter inte i nämnvärd omfattning bedrivit eget agitatoriskt arbete å kulturlivens vägnar. Pendeln, som pendlar präglar göra, slog kanske till och med lite för långt åt andra hållet och en undersökningsrapport från 1990, gjord av en expertgrupp från Europarådet, konstaterade att Kulturrådet i mindre grad fungerade som språkrör för kultursektorn än exempelvis brittiska Arts Council.

Att myndighetsrollen måste respekteras är rimligt. Och tanken att en statlig myndighet, med alla de resurser en sådan besitter, skulle kunna identifiera och ge röst åt de övergripande frågor kulturlivens enskilda aktörer, pressade av resursbrist och därmed i regel helt inriktade på sina respektive sektorsintressen, är naturligtvis naiv. Trots insikten om detta så kan kanske i alla fall delar av kulturliven, när minnena från förr pockar på, nynna lite försynt på Hasse och Tages klassiska visa som så oförglömligt framfördes av Monica Zetterlund: "Var blev ni av ljuva drömmar".

Utredaren redovisar i avsnittet den mycket hedervärda ambitionen att betänkandets förslag

skall leda till ett varierat kulturutbud av hög kvalitet i hela landet. Utredaren gör vidare antagandet att det torde ligga i varje landstings och kommuns intresse att den kulturella verksamhet som får stöd kommer så många som möjligt till del och att den håller hög kvalitet.

Att utredaren i det sammanhanget inte gör några reflektioner kring det faktum att ett betydande del av regionernas ofta mest kvalitativa konsertutbud, i alla fall vad gäller internationella gästspel, försvinner genom nedläggningen av Rikskonserter är lite märkligt. Det faktum att regeringen genom att 2010-05-27 uttryckligen ange att den av utredningen om en ny nationell musikplattform SOU 2010:12 föreslagna organisationen inte skall producera konserter eller turnéer, vilket ju merparten av musiklivet haft förhoppning om skulle vara en del i uppdraget, berörs heller inte.

Utredarens förhoppningar om vad som torde ligga i varje landstings och kommuns intresse kan mycket väl i många fall komma på skam. Av många remissvar avseende såväl kulturutredningen SOU 2009:16 och plattformutredningen SOU 2010:12 från dessa parter, och från de regionala kulturinstitutionerna, kan man snarare dra slutsatsen att man ofta i första hand prioriterar de egna institutionernas väl- och fortlevnad. Och därvid förefaller att i realiteten nedprioritera inte bara bredd och mångfald i kulturlivet utan också i mångt och mycket bortse från både medborgar- och publikperspektiv samt kvalitetsbegreppet.

5.1 KULTURSAMVERKANSMODELLEN

Redan i föregående avsnitt har några aspekter avhandlats på utformningen av den nya modell för fördelning av vissa statliga bidrag till regional kulturverksamhet riksdag och regering beslutat successivt införa från och med 2010.

Några delar återstår dock att diskutera.

Utredaren föreslår bland annat att de statliga anslag som avser bidragsgivning till regional kulturverksamhet skall föras samman till ett gemensamt anslag och gör i det sammanhanget bedömningen att, i samband med besluten om medelstilldelning till respektive län, bör diskussioner kunna föras om fördelning av bidrag från andra anslag än det som avses ovan.

Om utredaren därmed inte bara avser det statliga bidrag som kommer att ingå i regionernas ekonomiska planeringsramar i enlighet respektive regions kulturplaner finns anledning att instämma. Och det förefaller ju logiskt att man i respektive region inte tar fram två olika kulturplaner; en för verksamheter med statligt stöd och en annan för regional kulturverksamhet som inte erhåller statligt stöd enligt nuvarande förordningar. I så fall skulle ju ingen av dessa planer ge en översiktlig bild vilket väl ändå måste anses närmast ohanterligt.

Utredaren noterar ju också att många kommuner har tagit på sig ett betydande ansvar för att främja kulturverksamheten i det egna länet, inte bara som huvudmän och/eller huvudfinansiärer till kulturinstitutioner som i dag får bidrag inom ramen för statens stöd till regional kulturverksamhet, utan också för institutioner som inte har ett uttryckligt regionalt uppdrag, men ändå har stor konstnärlig betydelse för att länets invånare ska få tillgång till kultur.

Om vi bortser från utredarens något olyckliga fixering vid begreppet institutioner och i stället utgår från det breddade innehåll i begreppet *kulturell infrastruktur*, som kommenterats inledningsvis i avsnitt 4, och snarare än *institution* använder termen *verksamhet* blir en mer meningsfull diskussion möjlig.

Denna bör då också omfatta såväl primär- som landstingskommunernas ansvar för och åtaganden gentemot de fria kulturlivet. Eftersom många kommuner i närmast förskräckande omfattning och av allt att döma i allt snabbare takt reducerar stöd till lokala och regionala aktörer inom de från institutionerna fristående kulturlivet kan de regionala

kulturplanerna i slutändan kanske komma att vara det instrument som bromsar upp denna för medborgarnas tillgång till ett varierat kulturliv katastrofala utveckling och säkerställer att de kulturpolitiska målen kan verkställas.

5.1.2 REGIONALA KULTURPLANER OCH BESLUT OM MEDELSTILLDELNING

I den modell betänkandet föreslår skall Statens kulturråd företräda staten i dialogen med landstingen kring de regionala kulturplanerna och även fatta beslut om medelstilldelning till respektive län. Kulturrådet blir därmed den part som bär det slutliga ansvaret för att de regionala kulturplanerna leder fram mot de kulturpolitiska mål riksdagen fastställt.

I Statens kulturråds uppdrag vad gäller dialogen med landsting och regioner bör därför ingå att noggrant granska storlek, villkor och målangivelser för både primär- och landstingskommunernas bidragsgivning och annat stöd till de fria kulturliven. Endast på så sätt kan exempelvis kraven att bidragsmottagare enligt förordning (1974:452) om bidragsgivning till teater-, dans- och musikverksamhet i mindre ensembler och fria grupper samtidigt uppbär bidrag från primär- och landstingskommuner uppfylles.

Detta är av så avgörande betydelse att Kulturrådet uttryckligen bör instrueras att vid slutligt beslut om medelstilldelning till respektive län väga in vilka åtaganden regionen ifråga förbinder sig göra vad gäller bidragsgivning och stöd till arrangerande föreningar med flera. I klartext; om regionen undlåter att säkerställa substantiellt och framåtsyftande stöd till de fria kulturliven parallellt och likvärdigt med åtaganden mot de institutionsbaserade kulturliven skall detta ha negativa konsekvenser för den statliga medelstilldelningen. En form av *quid pro quo*, något för något om man så vill, som en garant för att framtidens kulturliv inte koncentreras till institutionell verksamhet och säkerställer att den nya samverkansmodellen inte blir inlåsande, statisk och konserverande.

En sådan ordning torde också säkerställa att processen med framtagande av regionala kulturplaner bereder utrymme för många aktörer att medverka till kulturpolitikens utformning och uppfyllande av utredarens vision om att invånarna i respektive län bland annat skall ha tillgång till ett varierat utbud av professionell teater-, dans- och musikverksamhet.

5.2.8 BIDRAG TILL FRIA TEATER-, DANS- OCH MUSIKGRUPPER, ARRANGÖRER SAMT VISSA AKTÖRER AV KULTURPOLITISKT INTRESSE

Utredaren återkommer i detta avsnitt till att frågor som gäller finansieringen av den fria scenkonsten bör kunna diskuteras mellan staten och den kommunala nivån inom ramen för samverkansmodellen.

Som framgår av vad som framförts i avsnitt 5.1.2 är detta inte bara något som bör utan måste diskuteras samt att Kulturrådet vid beslut om medelstilldelning till respektive län skall väga in vilka åtaganden de kommunala nivåerna ifråga förbinder sig göra vad gäller bidragsgivning och stöd till de fria kulturliven.

Utredaren bedömer vidare att detaljregleringen av anslaget 2:3 ap 1 Bidrag till fria teater-, dans- och musikgrupper, arrangörer samt vissa aktörer av kulturpolitiskt intresse - vilket idag sker genom regeringens årliga regleringsbrev till Statens kulturråd – bör minska.

För att det instrument för kulturlivens utveckling som de regionala kulturplanerna kan tänkas bli skall få full verkningsgrad förfaller det rimligt att beakta utredarens synpunkter. Man skall kanske till och med överväga om detaljregleringen inte borde bara minska utan helt och hållet upphöra.

Utredaren anser också att en översyn av bidragen till arrangörerna bör göras. I och för sig är detta inte orimligt, särskilt som det i olika sammanhang redovisats att de fria kulturliven är oerhört mer kostnadseffektiva än kulturinstitutionerna och att satsade skattemedel därmed har en överlägset högre effekt vad gäller medborgarnas tillgång till utbudet i form

av olika föreställningar och konserter utan att kvalitetskravet eftersätts.

Utredaren förefaller dock ha en annan utgångspunkt, nämligen att i dagens system bygger fördelningsmodellen på en uppdelning mellan olika konstnärliga genrer som i hög grad är historiskt betingade. Något utredaren uppenbarligen finner problematiskt.

Utredaren har naturligtvis gjort en korrekt observation av att utvecklingen inom många konstområden innebär att olika uttryck blandas och korsbefruktar varandra. Detta är dock inte något som uppstått i modern tid. Tvärtom är det en naturlig konsekvens av konstnärlig kreativitet, en process som pågått sedan mänskligheten för århundraden sedan delade in olika uttryck i de så kallade sköna konsterna. Till dessa har över tid fogats andra konstformer, indelning gjorts i olika underkategorier och så vidare. Det handlar om i grunden dynamiska begrepp som ofta underlättar samtalen om konst och kultur.

I den mån begreppen i sig leder till sektorstänkande och avundsjukt bevakande av sårintressen är det naturligtvis ett problem. Men det är en annan fråga. Och något som i så fall i lika stor utsträckning berör både institutionskultur och kulturskapare men inte är specifikt för arrangörsfunktionen.

En översyn av bidragen till arrangörer inom ramen för förordning 1974:452 med utgångspunkt inte bara i bidragets relativa kostnadseffektivitet utan också betydelse för att de fria kulturlivens reella förutsättningar att vara det komplement till kulturinstitutionernas utbud utan vilket kulturlivens mångfald, variation och utveckling inte kan existera är önskvärd. Och kan ge de underlag för kraftigt förstärkta arrangörsstöd som uppenbarligen saknas.

En översyn med utgångspunkt från ett upplevt behov att revidera kulturlivens olika konstbegrep är däremot helt överflödig.

Utredaren gör vidare observationen att det mindre län kan uppstå situationer där olika offentligt stödda verksamheter med i stort sett liknande verksamhet konkurrerar om samma publik och samma scener och finner även i detta ett argument för att den nuvarande ordningen bör ses över.

Samma situation kan förmodligen lika gärna uppstå i större län. Resultatet torde vara en ökad valfrihet för medborgarna, något som det är svårt att se problemet med.

Utredaren går därefter vidare med bedömningen att en bättre samordning och en närmare koppling mellan de ideellt verkande musikarrangörerna, Riksteatern och de regionala teatrarnas och musikinstitutionernas verksamhet skulle vara gynnsam för kulturlivet i hela landet.

Mer precist hur sådan samordning och koppling skulle kunna vara gynnsam förklaras tyvärr inte. Ej heller från vems perspektiv samordningen skulle ske och hur kopplingarna eventuellt skulle kunna se ut.

Att olika samarbeten kan uppstå i konkreta projekt mellan de ideellt verkande musikarrangörerna, Riksteatern och de regionala teatrarnas och musikinstitutionerna och ett antal andra aktörer är inte konstigt och förekommer naturligtvis då och då.

Orden 'samordning' och 'koppling' ger dock helt andra associationer. Ett skräckscenario är naturligtvis att uppfattningen om att de ideellt verkande arrangörerna som osjälvständiga – och i vissa avseenden underordnade – hjälparbetare till kulturinstitutionernas verksamhet får spridning. Man kan inte undgå att notera att ett antal regionala musikinstitutioner har problem med att nå fram till publik. En möjlig lösning som återkommer då och då i samtal om just detta problem de senaste 20 åren är att frigöra institutionerna från uppdraget att söka en eventuell publik och överföra det uppdraget till olika vänföreningar runt om i regionen. En modell som möjligen inspirerats av Riksteatern.

Alla sätt att komma till Rom är ju bra. Om de regionala musikinstitutionerna kan bygga upp ett nätverk av föreningar som ser som sin primära, eller i alla en betydande del av sin, uppgift att agera som lokala arrangörer av institutionens utbud, à la bonne heure! Det kan ju vara en lyckad lösning.

Men de ideellt verkande musikarrangörerna som driver sin verksamhet med stöd enligt förordning 1974:452 består i regel av eldsjälarna som, med ett för dagen flitigt uttryck, brinner för mer eller mindre tydligt definierade musikaliska uttryck. Verksamheterna har med andra ord en vision, en själ, som också är det som leder fram till hög kvalitet, förankring i publikgrupper och inte minst konstnärlig integritet.

Man måste därmed betvivla att samordning och olika kopplingar mellan de ideella musikarrangörerna och de regionala musikinstitutionerna skulle vara gynnsam för kulturliven, varken lokalt eller i hela landet.

Örnsköldsvik 2010-06-03

Anders Sellin
Förbundssekreterare